

(ПРА)СЛАВЯНСКИТЕ NT-ОСНОВИ НАМИРАТ СВОЕТО МЯСТО В ИНДОЕВРОПЕЙСКОТО ЕЗИКОВО СЕМЕЙСТВО РЕЦЕНЗИЯ¹

Борислав Петров

Софийски университет „Св. Климент Охридски“

Книгата, написана от Ив. П. Петров, посветена на праславянските nt-основи и произхода и наследството им, е съставена от пет глави: 1. *Формантът -nt- в индоевропейска перспектива* (стр. 19 – 45), 2. *Възгледи за произхода на форманта -nt-* (стр. 46 – 61), 3. *Формантът -nt- в българска диахронна перспектива* (стр. 62 – 143), 4. *Имена с основа на -nt- диалектите на българския език* (стр. 144 – 162), 5. *Формантът -nt- в славянските езици* (стр. 163 – 227). След това следват заключение (стр. 228 – 235), списък с използваните старобългарски и среднобългарски източници (стр. 236 – 241), списък с цитираната литература (стр. 242 – 272) и резюмета на английски (стр. 273 – 281), руски (стр. 282 – 288) и полски (стр. 289 – 295) език. Монографията е прилежно подредена и систематизирана в точки и подточки – ще си служи с тях, когато правя коментар.

В **първа глава** се разглеждат значенията на образуванията в различните индоевропейски езици, в които е наличен формантът *-nt-, като първо са представени вербални формации, а след това и номиналните такива.

В първата подглава (1.1.) са представени глаголните образувания с форманта -nt- в няколко индоевропейски езика, в които разглежданата морфема изпълнява различна функция от това да служи за образуването на сегашното деятелно причастие, с което тя традиционно бива свързвана. Първоначално (1.1.1.) са представени употребите на nt-причастието в хетски, където то може да изразява състояние (*arrant-* „стоящ“, *ḥiçant-* „бягащ“), достигнато състояние (*akkant-* „умрял“, *pānt-* „тръгнал“) но може и да има значението на пасивно причастие (*appant-* „превзет“, *ḥaššant-* „роден“). Х. Фелнер и Л. Грестенбергер показват, че в хетския тази полисемантичност на nt-причастието е архаизъм, наследен от ранния праиндоевропейски, когато формациите, образувани с

---

¹ Petrov. Iv. P. Praslavyanskite nt-osnovi: predistoriya i nasledstvo. Veliko Tarnovo: Faber, 2020. [Петров. Ив. П. Праславянските nt-основи: предистория и наследство. Велико Търново: Фабер, 2020.]

форманта *-nt-*, не са били граматикализирани като партиципи, а пък морфемата *-nt-* е носила посесивно значение² (Fellner & Grestenberg 2018).

В следващата подточка (1.1.2.) авторът насочва вниманието си към тохарския клон на индоевропейското езиково семейство, който се смята за втория, отделил от индоевропейския праезик след хето-анатолийския. Представят се вижданията на няколко езиковеди за произхода и употребата на *nt*-причастието и на проблематичните отглаголни имена, образувани с форманта **-nt-*, в тохарските езици (тохарски А и тохарски Б).

След това (1.1.3.) са разгледани герундият (*amandum*) и герундивът (*amandus*) в латински език, които според Дж. Джейсъноф произлизат от основа на *-nt-*, разширена допълнително с **-i-no-* (Jassanof 2006). В този случай не смятам, че става въпрос за специфична употреба на форманта *-nt-*, тъй като Джейсъноф определя т.нар. бъдеще пасивно причастие (*amandus*) като образувано от сегашното деятелно причастие с отглаголен абстрактно съществително като междинна форма – развитието на *secundus* от глагола *sequor, secutus sum, sequi* „следвам“: **sek^w-ont-* ‘following’ → **sek^w-ont-i-* ‘act of following’ → **sek^w-ont-i-no-* ‘following-related, disposed to follow’ (Jassanof 2006: 206). Смятам, че предложението от Джейсъноф за произход на герундия и герундива в латинския език е важен за изследването на деривационната способност на образуванията с *-nt-* причастия, а не толкова за значението на самия формант. По-особената употреба на морфемата *-nt-* в латинския език, на която според мен би било редно да се посвети отделна подточка в тази глава, е възможността посредством нея депонентните глаголи да образуват сегашни деятелни причастия – това е отбелязано и от Ив. П. Петров в бележка №9 (стр. 21) като свидетелство за ранната немаркираност на партиципалните суфикси *-nt-* и *-m-* по отношение на залога, с което съм съгласен, но със забележката, че латинският език не би могъл да свидетелства за залоговата неопределеност на суфикса *-m-*, тъй като в него не само няма формираност с *-m-* причастия, а и думите, които се смятат за остатъци от индоевропейското *-m-* причастие, в латински показват медиална функция на партиципалния суфикс *-m-*: *fēmina* „жена“ < **d^heh₁-mh₁n-h₂-* „от която се суче“ < **d^heh₁(i)-* „суча, смуча“ (de Vaan 2008: 210, LIV: 138); *alumnus* „отхранен; възпитаник, ученик“ < **h₂el-o-mh₁no-* „който бива хранен“ < **h₂el-* „храня; отглеждам“ (de Vaan 2008: 35, LIV: 262); *calumnia* „клевета, измама“ < (?) **kalumno-* < **k^lh₁-u-mh₁no-* „мамещ,

² Вж. статията за семантичното развитие, а също по-долу в настоящата рецензия.

обвиняващ“ (срв. това, че глаголят *calvor* „мамя“, който е от същия корен, е депонентен) < **k/k'elh*₁- „изкушавам, измамвам“ (de Vaan 2008: 85, LIV: 349).

В бележка №16 (стр. 24) авторът казва, че „в староисландски *nt*-причастията могат да проявяват и значение на бъдеще пасивно причастие, както и в латински“, което е неправилно твърдение, тъй като в латински *nt*-причастието няма семантиката на футурно пасивно причастие, а въз основа на него е формиран бъдещият страдетелен партицип, ако се съгласим с предложения от Дж. Джейсъноф негов произход (вж. по-горе). В староисландски действително *nt*-причастието може да притежава и страдателна семантика – например *geranda* от *gera* (‘to do’) може да означава ‘*do-able*’ – ‘*fit to be done*’, ‘*able to be done*’ или ‘*necessary to be done*’. (Barnes 2008: 254). Тази специфична употреба на образуваното с *-nt*- причастие в староисландски смятам за заслужаваща собствена подточка в тази глава.

Други интересни формации с формант *-nt-*, които не са споменати в главата, са някои думи в келтските езици, които могат да се интерпретират като остатъци от индоевропейското *nt*-причастие, което да притежава страдателна семантика: пракелт. *yāntī (‘place’) < *yeh₂ntih₂ < **yeh₂-* (‘ride, go’) със семантично развитие ‘*go, ride*’ > ‘*the traversed area*’ > ‘*area*’ > ‘*place*’ (Matasović 2009: 433–434; LIV: 309); пракелт. *mantī (‘quantity’) < *mh₁ntih₂ < **meh₁-* (‘to measure’) със семантично развитие ‘*to measure*’ > ‘*the measured amount*’ > ‘*amount*’ > ‘*size, quantity*’ (Matasović 2009: 256, 434; LIV: 424).

В последната подточка (1.1.4.) на първата подглава се разглежда морфологията *nt*-причастието в индоевропейски, като авторът традиционно го нарича „сегашно деятелно причастие“, но смятам, че посочените по-горе функции на *nt*-причастието не само в хетски (като най-архаичен от езиците), но и в по-късните езици като латински (възможността на депонентните глаголи да правят *nt*-причастия), староисландски и келтски, са достатъчно основание да избягваме термина „сегашно деятелно причастие“, а да си служим с ненатоварения функционално термин *nt*-причастие, когато говорим за индоевропейския праезик. Споменава се за тенденцията *nt*-причастието от първоначално скланящо се като име от основа на съгласна да преминава към вокалното *i*-склонение. Съгласен съм с мнението на автора, че наставката **-ja-/*-jo-* за образуване на формите за женски род в някои езици може да допълнително тематизирана *i*-основа, в която показателят *i* се е превърнал в глайд пред друга гласна.

Във втората подглава (1.2.) са разгледани именните образувания в индоевропейските езици, в които може да се срещне формантът *-nt-*. Първо са представени съществителни имена с основа на *-nt-*, като са разделени на групи с еднаква

семантика – млади същества, деминутиви, хидроними и топоними, лични и фамилни имена, сезони, имена с кумулативна функция, като са разгледани и някои функции на суфикса, които са специфични за определен език – използва се формирането на абстрактни имена от женски род в санскрит, на събирателни имена в старонорвежки, а също може да бъде открит при ергативната форма и вокативните форми на съществителните имена от среден род в хетски.

На няколко места в главата (1.2.1.1.2.; 1.2.1.4.3.; 1.2.1.8.1.) е представено мнението, поддържано от различни езиковеди, че старогръцкият суфикс *-αδ-* възхожда към форманта **-nt-*. Съгласен съм с автора, че няма достатъчно ясно обяснението за прехода на беззвучни оклузивни в звучни, като смятам, че старогръцкият суфикс *-άς, -αδος* семантично толкова се доближава до разглежданите в книгата функции на индоевропейски формант **-nt-* (среща се в имена на (малки) животни: *κεμάς, δорκάς, προκάς* и др. (1.2.1.1.2.); среща се в патронимичните суфикси *-άδης* и *-ιάδης* (1.2.1.4.3.); среща се в имена със събирателно-колективно значение: *λιθάς, άδος* „камък, градушка, дъжд от камъни“, *Έλλάας, άδος* „Гърция“ и др. (1.2.1.8.1.); среща се в имена с агентивно значение: *φυγάς, άδος* „беглец“ (от *φεύγω* „бягам“), *λάμπω* „факла“ (от *λάμπω* „светя“), *νιφάς, άδος* „сняг“ (от *νείφει* „вали сняг“) и др. – тази употреба на суфикса и примерните субстантиви са дадени от мен), че съществуват сериозни основания да се търси решение на проблемното преминаване на **-nt-* в *-αδ-*. Смятам за необходимо да се направи задълбочено и осъвременено изследване на хипотезата, изказана от Бругман и подкрепена от Семерени (Brugmann 1897: 630–631; Szemerényi 1954), за промяната на беззвучните преградни съгласни в звучни при наличие на назал в съседство. Интересно би било и да се проучи какви формации, образувани със суфикс *-(n)d-*, могат да се открият в другите индоевропейски езици и дали могат да се свържат с старогръцките имена с наставката *-αδ-*.

Единичните случаи на имена на животни, в които се съдържа суфиксът *-nt-*, в германските езици (1.2.1.1.4.) според мен са недостатъчни за каквито и да е интерпретации относно суфикса. Не мога да се съглася с мнението на Золта, цитирано в книгата, че употребата на суфикса при ст.вс.нем. *lint/lind* „змия“ и *wisunt* „зубър“ може да се свърже със засилената афекция, която назоваваните животни са предизвиквали у говорещия (Solta 1958: 26). В първата от думите *-nt-* не е суфикс, а е част от корена – *lint/lind* е субстантивирано прилагателно, което възхожда към прагерм. **linþa-* „гъвкав; мек“ < п.и.е. **lent-* „мек, гладък, гъвкав“, откъдето е и лат. *lentus* „гъвкав; лепкав; бавен“

(Kroonen 2013: 339; de Vaan 2008: 335). Втората от думите е с несигурна етимологията – свързана е с няколко индоевропейски корена (**uis-* ‘to smell’, **uis-* ‘horned’, **ues-* ‘to consume’), а съществува и хипотеза, че тя е заемка от неиндоевропейски език (Kroonen 2013: 588–589). В случай че думата възхожда към някой от корените **uis-* (‘to smell’) или **ues-* (‘to consume’), то тя може да бъде интерпретирана като сегашно *nt*-причастие. Ако се съгласим, че старовисоконемското *wisunt* се е развило от корена **uis-* (‘horned’) (срв. ст.инд. *viṣānā-* ‘рог’), значението на форманта *-nt-* в думата може да се разглежда като притежателно (‘имащ рога’) – това е първичното значение на суфикса *-nt-* според Х. Фелнер и Л. Грестенбергер (Fellner & Grestenberger 2018). Каквото и да е етимологията на думата, употребата на наставката *-nt-* не би могла да се свърже с посочената от Золта афекция.

Склонен съм да не съглася с мнението на Золта, дадено в книгата (1.2.1.1.5.), че в староирландски имена на животни, образувани с *-it* < ие. **-ntī*, не трябва да се свързват с формата за женски род на *nt*-причастията, а функцията на форманта *-nt-* трябва да се разглежда като ампликативна (засилваща значението). Староирландските *birit* и *ethait* безпроблемно могат да бъдат изведени семантично от причастията на глаголните корени **b^her-* ‘нося’ (LIV: 76) и **peth₂-* ‘летя’ (LIV: 479). По-особен е случаят със стир. *elit* ‘сърна’, което заедно с гал. *Elantia* насочва към суфикс *-nt-* в праиндоевропейски (*h₁elh₁ntih₂), но уел. *elain* насочва към суфикс *-n-* в (*h₁elh₁ni_h2), който е засвидетелстван и в други индоевропейски езици (прасл. *jelenь, арм. *etn*, лит. *elnias*) (Matasović 2009: 115). Интересно е, че подобно колебание между основи проявяват и някои думи в старогръцки – ἄκων: ἄκαινα, δράκων:δράκαινα, λέων: λέαινα, коментирани и от Ив. П. Петров (1.2.1.7.). В друга дадена за пример староирландска дума – *brigit* ‘величествената, високата’, може да се срещне първичното според Х. Фелнер и Л. Грестенбергер притежателно значение на форманта **-nt-*: **b^hrg^h-* ‘височина’ > **b^h(e)rg^h-(o)nt-* ‘имащ височина, висок’ > вед. *bṛhánt-* ‘голям, висок’ / пракелт. **brigantī-* > стир. *brigit* (Fellner & Grestenberg 2018: 70; Matasović 2009: 78). Интересно е, че образуване, подобно на предложения от Дж. Джейсъноф произход на бъдещето страдателно причастие в латинския (вж. по-горе), може да се срещне в пракелт. *brigantīnos, чиито рефлексии са стуел. *brennhin* ‘крал’ и гал. *birikantin* (Matasović 2009: 78).

След като са разгледани функциите на форманта *-nt-* при съществителните имена в индоевропейските езици, са представени и адиективните формации, съдържащи този суфикс. Прилагателни имена с морфемата *-nt-* се срещнат в хетски, в староиндийски, в старогръцки, в старонорвежки, в балтийските и в славянските езици.

Интересният случай на старогръцкото прилагателното γέρων („стар“), разгледан в 1.2.2.3.1., може да се обясни с посесивното значение на суфикса *-nt-*, което според Х. Фелнер и Л. Грестенбергер е първично със семантична промяна „имащ старост“ > „стар“ (Fellner & Grestenberg 2018: 71). Арменската дума *cer* („стар, старец“), която възлиза от корена на γέρων и не съдържа суфикса *-nt-*, обаче представлява проблем за предложената от двамата езиковеди хипотеза за изходно притежателно значение на наставката, а по-скоро подкрепя хипотезата на Золта, че в γέρων се открива суфикс, който вероятно е носил експресивно значение (Solta 1958: 6).

В заключението към първа глава Ив. П. Петров предлага, че може да се възстанови първоначално значение или употреба на суфикса **-nt-* като **индивидуализиращ/активизиращ маркер**, показващ засилване на определено качество, означено от корена на думата. Авторът разглежда накратко пътищата, по които тази изходна семантика на форманта може да се развие в значенията и употребите му в засвидетелстваните езици, разгледани в главата. Смятам за напълно правдоподобно твърдението, че формантът **-nt-* първоначално е притежавал индивидуализиращо значение, но съм склонен да не се съглася с предложената активизираща функция поради наличието в няколко дъщерни езици (сред които е и най-старият – хетският) на *nt-* формации с пасивна семантика (вж. по-горе). Според мен хипотеза за началната индивидуализираща функция на наставката би могла да се комбинира с предложеното от Х. Фелнер и Л. Грестенбергер изходно посесивно значение на суфикса, като смятам, че е възможно първоначално формантът е носел индивидуализиращо значение (предложено от Ив. П. Петров), от което да се е развила притежателната функция, от която Х. Фелнер и Л. Грестенберг извеждат значенията (пасивни и активни) на партиципалните *nt-* формации (Fellner & Grestenberg 2018). Следователно може да говорим за следното семантично развитие: характеризиран с признака X (индивидуализираща функция [1]) > притежаващ признака X (притежателна функция [2]; служи за образуване на прилагателни) >³ който проявява признака X (партиципално значение [3]).

Описаното в предния параграф развитие може да се представи със следния конкретен пример:

характеризиран с топлината [1] > притежаващ топлина [2] > *heiß seiend, being hot*⁴ [3]

³ Вж. Fellner & Grestenberg 2018 за това семантично развитие.

⁴ В съвременния български няма сегашно причастие от глагола „съм“, затова тук си служи с немски и английски.

Смятам, че семантичното развитие на суфикса в различните дъщерни езици е представено сбито и несистематично. Щеше да бъде удобно да има графика, която да показва по какъв начин първоначалното значения се развива в различните езици и кое значение в кой език може да се срещне. Считаю, че изходната семантика на форманта и развитието ѝ в дъщерните езици подлежат на допълнително изследване. Нужно е да се проучи и аргументира допълнително еволюция на значението на форманта в различните езици, като се приложат сигурни и доказани примери на подобно семантично развитие на суфикси. Освен това е необходимо да се изследва и морфологичната съвместимост на форманта *-nt- (изначално към вербални или номинални корени се е прилагал), както и изискванията му към разпределението на аблаута в лексемите, образувани от него (при формации, образувани с *-nt-, в коя отгласна степен стои суфиксът и в коя – коренът).

Във **втора глава** са представени гледните точки в научната литература относно произхода и значението на форманта *-nt- и проблематиката относно връзката му с *n*-основните. Съгласен съм със заключението на автора, че формантът -nt- може да се мисли като сроден с *n*-суфиксите, единствено доколкото споделя някои функции с тях, но че по-скоро би трябвало да се разглежда като самостоятелен афикс. Склонен съм да мисля, че дори с допълнително изследване на семантиката на двете морфеми (-nt- и -n-) би било невъзможно да се докаже сигурно деривацията на едната от другата, тъй като тя ще да е станала в много ранен етап на праиндоевропейския (още в *Pre-Proto-Indo-European*), за който период само можем да изказваме недоказуеми хипотези.

В **трета глава** се проследяват думите с основа на *-nt- в старобългарската и среднобългарската книжнина. Разгледани са следните лексеми: агна, близна, вноуча, дѣта, жрѣба, звѣра, клюа, козъла, корѣ, коурѣ, лиса, мѣдѣа, младѣа, мѣща, овѣча, осьла, отроча, праса, пѣса, телѣ, щѣна, юна, могѣть. Най-напред е дадена етимологията (или различните хипотези за етимологията, когато няма консенсус) на лексемата, после се представят контекстите на нейната употреба, синонимните ѝ отношения с други формации от същия корен (напр. агна: агньць (3.1.), дѣта: дѣтиць (3.5.), младѣа: младѣньць (3.14.) и др.), а накрая се разглеждат и рефлексите ѝ в съвременните диалекти на българския език.

В точка 3.1. се коментира проблемът с дългата началословна гласна в праславянската лексема *ǰgnę (< п.и.е. *h₂eg^w-n-), като авторът казва, че намира за правдоподобно обяснението на Владимир Георгиев, че дългата степен на корена се е

срещала в отименните глаголи **(ob)agniti (se)* и под нейно влияние по-старото **ogne* е придобило вида **agne* (Georgiev 1964). Удължаването на вокала всъщност лесно може да се обясни като резултат от закона на Винтер, който в неговия първоначален вид⁵ постулира, че праиндоевропейските кратки гласни се удължават в прабалтославянски, когато се намират пред неаспировани звучни оклузивни (Winter 1978).

Съгласен съм с автора, че е по-вероятно старобългарската песь (3.20) да възхожда към корена **peuk-* „отрязвам; боядисвам, оцветявам“ (LIV 465 – 466) (от който се развиват също думите „пиша“ и „пъстър“). В албански можем да открием подобно семантично развитие – съществителното име *laro* „петнисто куче; неверен човек, предател“⁶, производна от *larë* „петно или цветна окраска върху животинско тяло“.

Четвърта глава е посветена на състоянието на старото *nt*-склонение в съвременните български диалекти, като е обърнато внимание само на говорите, в които се наблюдават морфологични отклонения спрямо книжовния език, тоест предимно западни говори. Разгледани са съществителни нарицателни имена, антропоними и прилагателни.

При нарицателните имена най-голям интерес представляват формите за множествено число в различните диалекти, в които могат да се срещнат други, конкурентни словообразователни суфикси. По-подробно са разгледани, а също и етимологизирани няколко по-често срещани форманта (-ци; -ишта/-ишча; -инйа/-ина/-ийна; -нишча; -тина), оказали влияние върху образуването на парадигмата за множествено число на старото *nt*-склонение. Формациите за множествено число, образувани по друг словообразователен модел, а не по стандартния ед.ч. *-e* (< -а) : мн.ч. *-ета* (< -ата), могат да се разделят на такива, при които се поставя допълнителен суфикс към старата *nt*-основа, и такива, при които формантът **-nt-* отсъства. Във връзка с първия случай (образования, при които още един формант се поставя след старата основа на **-nt-*) авторът предполага, че може да се мисли за избледняване на старото значение на наставката, което е носело силно експресивна конотация, и доизясняване с форманти, които за носителите на езика са били с по-ясно маркирано значение – най-често такова за събирателност (*-ийа-*, *-ина*) или умалителност/ аугментативност (*-ище*). А за да обясни образуванията, при които формантът **-nt-* липсва, авторът предлага хипотезата, че

⁵ За последващото преформулиране на закона, връзката му с балтославянската акцентуация и глотализация вж. Dybo 2002; Derksen 2003, 2007, 2008: 6 – 7; Kortland 2009.

⁶ Значенията са от FGS (Fjalor i Gjuhës Shqipe).

разширяването с *-ат-* и с други форманти като *-иц-*, *-ьць*, *-ија-* възхожда към по-древен период, когато разликата в значението на суфиксите е била по-ярко открояна, а по-късно при разпада на склонението при формите за множествено число са се настанили различни лексикализирани образувания – така опозицията единствено: множествено число е изразена вече не с граматични, а с лексикални, словообразователни средства, без да се навлиза в суплетивизъм.

Втората подглава (4.2.) е посветена на антропонимите и в нея са разгледани съкратените хипокористични имена на мъже. Те в косвените падежи получават разширение *-т-*, което нерядко се бърка с членната морфема, а всъщност по-скоро възхожда към старата *nt*-основа⁷.

Последната подглава (4.3.) представя накратко по-особения тип прилагателни имена, наследници на старите адиективни формации от имената с основа на *-nt-* и суфикса **-jъ-*, който може да се открие в говорите: *дѣтешти*, *й̀а̀гнешти*, *к̀р̀авешти*, *ма̀г̀арешти* и др.

В последната **пета глава** са разгледани образуванията с форманта **-nt-* в съвременните славянски езици (полски; лужишките езици; чешки; словашки; украински; беларуски; руски; сръбски и хърватски; словенски) и техните диалекти при възможност. За всеки от езиците е представена склонитбената парадигмата на *nt*-основите, класифицирани са семантичните полета на лексемите, съдържащи морфемата *-nt-*, разгледано е в диахронен аспект развитието на имената с основа на *-nt-* и са очертани отношенията на форманта със синонимните нему суфикси.

Особено интересни са прилагателни имена в чешки и руски, образувани с *-nt-*, в които авторът, следвайки Вацлав Махек (1949), открива усилваща функция на форманта: чеш. *běloucí*, *divoucí*, *hanboucí* и др. (където *-oucí* < старочеш. *-úci* < праслав. **-qt-jъ-jъ*) и рус. *злу́чая* (< **zъl- qt-ja-ja*), *богату́щий*, *худу́щий* и др.

След анализ на изложения за славянските езици материал авторът заключава, че съществителните имена, образувани с формант *-nt-*, са формации, означаващи специфичната маркираност с даден признак на лицето или обекта, който те посочват, а при образуването на прилагателни имена тази маркираност в значението на форманта се изразява първоначално в засилване на признака, което впоследствие се е преосмислило в експресивна, оттам хипокористична и впоследствие деминутивна употреба, с която формантът е преминал и в антропонимията.

⁷ Впоследствие разширението *-т-* се преосмисля като членна морфема (вж. Пиев 2015).

Макар и да няма връзка с правдивостта и научната стойност на съдържанието в книгата, е редно да спомена, че на няколко места могат да се срещнат правописни и пунктуационни грешки – пропуснати или излишно добавени букви или запетаи, липса на ударение при старогръцки думи, а пък едно изречение започва с малка буква (стр. 150). Може да се забележи и неконсистентна употреба на някои символи (например за праиндоевропейските ларингали се означават ту с **h*, ту с **H*), а няколко пъти авторът изписва праславянския език, използвайки по-новата му реконструкция⁸, макар и в увода (стр. 17) да е посочил, че ще си служи с традиционното изписване – това би могло да обърка читателя.

Монографията на Ив. П. Петров е съществен принос към изследването на семантиката на форманта **-nt-* в индоевропейските езици. Аргументирано и подробно се показва, че праславянските *nt*-основи и тяхното значение не са необичаен феномен, характерен само за славянския клон от индоевропейското езиково семейство, а се вписват добре в цялостната семантика на формациите, образувани със суфикса **-nt-*, които могат да се открият в много от другите индоевропейски езици. Важни са разсъжденията на автора върху развитието на праславянските *nt*-основи в различните славянски езици и техните диалекти, способността на лексемите с основа на **-nt-* да бъдат допълнително суфигирани и синонимните отношения на форманта **-nt-* с други суфикси (като *-ъць*, *-иць*). Събраният материал от старобългарската и среднобългарската книжнина, показващ контекстите, в които се срещат образуванията с форманта **-nt-* думи, а също компилираните данни за състоянието на *nt*-основете в съвременните славянски езици и техните диалекти сами по себе си представляват огромен принос към изследването на славянските езици в сравнително-исторически план и със сигурност могат да послужат и на бъдещите изследователи на историята на славянските езици.

Библиография

Barnes 2008: Barnes, M. A New Introduction to Old Norse: Part I. London: Viking Society for Northern Research, 2016.

---

⁸ Вж. Holzer 1995, 1998, 1998a, 2000, 2003, 2006, 2008, 2009, 2011, 2013.

- Brugmann 1897*: Brugmann, K. Vergleichende Laut-, Stammbildungs- und Flexionslehre der Indogermanischen Sprachen. Erste Band: Einleitung und Lautlehre. Strassbourg: Verlag von Karl J. Trübner, 1897.
- de Vaan 2008*: de Vaan, M. Etymological Dictionary of Latin and the Other Italic Languages. Leiden: Brill, 2008.
- Derksen 2003*: On the reception of Winter's law. – *Baltistica* 37/1, 2002, pp. 5 – 13.
- Derksen 2007*: Derksen, R. Balto-Slavic etymological studies and Winter's law: A concise review of Dybo 2002. – In: Kapović, M., Matasović, R. (ed.) *Tones and Theories: Proceedings of the international workshop on Balto-Slavic accentology, Zagreb, 1-3 July 2005*. Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, 2007, pp. 39 – 46.
- Derksen 2008*: Derksen, Rick. Etymological Dictionary of the Slavic Inherited Lexicon. Leiden: Brill, 2008.
- Dybo 2002*: Dybo, V. Balto-Slavic accentology and Winter's law. – *Studia Linguarum* 3/2, 2002, pp. 295 – 515.
- Fellner & Grestenberg 2018*: Fellner, H. & Grestenberger, A. Die Reflexe der *-nt- und *-mh₁no-Partizipien im Hethitischen und Tocharischen. – In: Rieken, E., Geupel U., Roth, T. M. (ed.). *100 Jahre Entzifferung Des Hethitischen: Morphosyntaktische Kategorien in Sprachgeschichte Und Forschung: Akten Der Arbeitstagung Der Indogermanischen Gesellschaft Vom 21. Bis 23. September 2015 in Marburg*. Wiesbaden: Reichert Verlag, 2018, pp. 63 – 82.
- FGS*: Fjalor i Gjuhës Shqipe, доступно на 20.11.2020 на <https://fjalorthi.com/>.
- Georgiev 1964*: Georgiev, Vl. Slave agnē et ses corerpondences – *Révue des études slaves*, vol. 40, 1964, pp. 94–96. [Georgiev 1964: Georgiev, Vl. Slave agnē et ses corerpondences – *Révue des études slaves*, vol. 40, 1964, pp. 94 – 96.]
- Holzer 1995*: Holzer, G. Die Einheitlichkeit des Slavischen um 600 n. Chr. und ihr Zerfall – *Wiener Slavistischen Jahrbuch*, vol. 41, 1995, pp. 66 – 89.
- Holzer 1998*: Holzer, G. Zur Rekonstruktion urslavischen Lautungen. – In: Rusek J., Boryś, W. (ed.). *Prasłowiańszczyzna i jej rozpad*. Kraków: Wydawn. Energeia, 1998, pp. 57 – 72.
- Holzer 1998a*: Holzer, G. Urslavisch und Baltisch. – *Wiener Slavistisches Jahrbuch*, vol. 44, 1998, pp. 27 – 56.
- Holzer 2000*: Holzer, G. Baltisch-slavische Lexik in den Lautungen von 600 n. Chr. (Entwurf einer Rekonstruktion). In: Janyšková Il., Karlíková H. (eds.). *Studia etymologica Brunensia 1*. Praha: Euroslavica 2000, pp. 287 – 294.
- Holzer 2003*: Holzer, G. Urslavische Phonologie – *Wiener Slavistisches Jahrbuch*, vol. 49, 2003, pp. 23 – 40.
- Holzer 2006*: Holzer, G. Gli slavi prima del loro arrive in Occidente [aus dem Deutschen übersetzt von Raffaele Caldarelli]. – In: Capaldo M. et al. (eds.). *Lo spazio letterario del Medioevo. 3. Le culture circostanti. Volume III: Le culture slave*. Roma: Salerno Ed., 2006, pp. 13 – 49.

- Holzer 2008*: Holzer, G. Strukturelle Besonderheiten des Urslavischen. – In: Lubotsky A. et al. (eds.). Evidence and Counter-Evidence. Essays in Honour of Frederik Kortlandt, Volume 1. Amsterdam - New York: Rodopi B. V., 2008, pp. 201 – 212.
- Holzer 2009*: Holzer, G. Urslavische Prosodie. – Wiener Slavistisches Jahrbuch, vol. 55, 2009, pp. 151 – 178.
- Holzer 2011*: Holzer, G. Glasovni Razvoj Hrvatskoga Jezika. Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, 2011.
- Holzer 2013*: Holzer, G. Urslavische Wortlaunungen – In: Грковић-Мейцор, Ј., Лома, А. (ed.). *Miklosichiana bicentennialia. Зборник у част двестоте годишњице рођења Франца Миклошича*. Београд: Српска академија наука и уметности, 2013, pp. 65 – 87.
- Iliev 2015*: Илев, Ив. G. Preosmislyane na morfemata -to ot nt-osnovnite v opredelitelен член pri sashtestvitelnite imena ot sreden rod. Doklad, iznesen na Mezhdunarodnata konferentsiya „Tsamblakovi cheteniya. 600 godini ot izbiraneto na Grigoriy Tsamblak za Mitropolit Kievski i Litovksi“. Veliko Tarnovo, 15 – 17 noemvri 2015 g. [*Илев 2015*: Илиев, Ив. Г. Преосмисляне на морфемата -то от nt-основните в определителен член при съществителните имена от среден род. Доклад, изнесен на Международната конференция „Цамблакови четения. 600 години от избирането на Григорий Цамблак за Митрополит Киевски и Литовкси“. Велико Търново, 15 – 17 ноември 2015 г.]
- Jasanoff 2006*: Jasanoff, J. The Origin of the Latin Gerund and Gerundive: A New Proposal. – In: Harvard Ukrainian Studies, vol. 28, no. 1/4, 2006, pp. 195 – 208.
- Kortland 2009*: Kortland, F. Winter’s law again – In: F. Kortlandt, *Baltica & Balto-Slavica*. Amsterdam: Rodopi, 2009, pp. 73 – 76.
- Kroonen 2013*: Kroonen, G. Etymological Dictionary of Proto-Germanic. Leiden: Brill, 2013.
- LIV*: Rix, H. et al. Lexikon Der Indogermanischen Verben (LIV): Die Wurzeln Und Ihre Primärstambildungen. Wiesbaden: L. Reichert, 2001.
- Machek 1949*: Machek, V. Hittito-Slavica. – Archiv Orientální, XVII (2), 1949, pp. 131 – 141.
- Matasović 2009*: Matasović, Ranko. Etymological Dictionary of Proto-Celtic. Leiden: Brill, 2009.
- Solta 1958*: Solta, G. R. Gedanken Über Das Nt-Suffix. Wien: In Kommission bei R.M. Rohrer, 1958.
- Szemerényi 1954*: Szemerényi, Oswald. Illyrica. – Zeitschrift Für Vergleichende Sprachforschung Auf Dem Gebiete Der Indogermanischen Sprachen, vol. 71, no. 3/4, 1954, pp. 199 – 217.
- Winter 1978*: Winter, W. The distribution of short and long vowels in stems of the type Lith. *ěsti: vèsti: mèsti* and OCS *jasti: vesti: mesti* in Baltic and Slavic languages. – In: Fisiak, J. (ed.), *Recent Developments in Historical Phonology*. The Hague: Mouton, 1978, pp. 431 – 446.